

М. Г. ЧЕРВЕНКОВА

Марина Георгіївна Червенкова, аспірантка Київського університету права НАН України

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН
В СУВЕРЕННІЙ УКРАЇНІ**

Формування громадянського суспільства та проголошення курсу на розвиток в Україні правової держави вимагає повного й ефективного гарантування прав і свобод людини, зокрема у сфері релігійних взаємовідносин. Ефективними засобами забезпечення правомірної реалізації свободи віросповідання можна вважати закріплення правовими нормами в національному законодавстві міжнародних стандартів захисту прав людини на свободу віросповідання, конкретизацію таких прав, визначення обов'язків органів держави у відносинах з релігійними організаціями, закріплення в законодавстві процесуальних форм реалізації цих прав.

Метою даної статті є дослідження та аналіз норм національного та міжнародного законодавства, практики Європейського суду з прав людини у регулюванні взаємовідносин держави з релігійними організаціями та інших суспільних відносин у сфері релігії.

Питанню механізму регулювання державно-релігійних відносин у юридичній літературі приділено недостатньо уваги. Правові аспекти релігійних взаємовідносин досліджували такі вітчизняні вчені, як Б. Андрусишин, І. Бальжик, В. Бедь, В. Бутинський, М. Варьяс, Д. Вовк, Г. Друзенко, А. Колодний, Ю. Кривенко, В. Кульчицький, Н. Ніколаєнко, В. Піддубна, П. Рабінович, В. Соловійов, В. Сорокун, П. Яроцький та ін.

Остання із низки доповідей щодо ситуації в Україні, підготовлена Управлінням Верховного комісару ООН з прав людини, що охоплює період з 16 листопада 2015 р. по 15 лютого 2016 р., опублікована 3 березня 2016 р., присвячена проблемам захисту прав людини в Україні. Представники моніторингової групи не оминули увагою питання порушення прав на свободу релігії в Україні. Останні зазначили, що протягом звітного періоду становище осіб, які належать до меншин різних конфесій, залишається складним. Повідомляється, що представники ООН відвідали Тернопільську та Рівненську області. Вони приділили увагу «напруженості між місцевими громадами, які пов'язують себе з Українською православною церквою Московського патріархату і Українською православною церквою Київського патріархату». В ООН доповіли про факти «загроз фізичного насильства або примусу, спрямованих на те, щоб змусити людей змінити свою конфесію». У документі згадуються скарги місцевих жителів на ігнорування місцевою владою подібних порушень. У звіті говориться, що віруючі протягом декількох тижнів не можуть молитися в своїх «бажаних місцях поклоніння», оскільки їм перешкоджають «місцеві жителі і зовнішні сили»¹. В ООН констатують, що «розслідування таких випадків або неефективні, або не проводяться взагалі». Разом із тим у доповіді наголошується, що обмеження свобод віруючих, які мають місце в західних областях, є порушенням міжнародних зобов'язань з прав людини, забезпечувати які зобов'язаний український уряд. Також недотримання прав людини були зафіксовані на тимчасово окупованій території, що порушує норми міжнародного звичаєвого права і ст. 4 Додаткового протоколу II до Женевської конвенції про права на свободу релігії та переконань і право не бути підданим дискримінації за будь-якими ознаками, в тому числі релігійної приналежності і мають дотримуватися всіма сторонами в конфлікті, в тому числі збройних груп².

Правове регулювання – це владний вплив на суспільні відносини, який здійснюється державою за допомогою всіх юридичних засобів з метою їх закріплення, упорядкування, розвитку та охорони, спрямований на відображення й узгодження суспільних інтересів задля розвитку основних сфер суспільних відносин. Підвищення ефективності впливу на поведінку і свідомість громадян шляхом проголошення їх прав та обов'язків, встановлення дозволів та заборон, затвердження певних правових актів потребує дослідження проблеми сутності законодавчого закріплення, адже адміністративне регулювання найбільш важливих суспільних відносин безпосередньо пов'язане з функціями держави³.

Система державно-релігійних відносин у сучасній Україні регулюється як міжнародними, так і національними нормативно-правовими актами. Регулювання даної сфери суспільних відносин міжнародним законодавством обумовлено ст. 32 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»: якщо міжнародним договором, в якому бере участь Україна, встановлено інші правила, ніж ті, що їх містить законодавство про свободу совісті та релігійні організації, то застосовуються правила міжнародного договору⁴. Закон закріплює пріоритет міжнародного права над національним законодавством у сфері свободи совісті.

Питання свободи совісті регулюється рядом міжнародно-правових актів:

- 1) Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р. (п. 3 ст. 1, ст.ст. 55, 76). Загалом норми Статуту закріплюють принцип недискримінації за ознакою релігії та основні права людини у сфері свободи совісті⁵;
- 2) Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. У ст.ст. 2, 16, 18 закріплюються основні права у сфері релігії та заборона дискримінації на релігійній основі. У ст. 29 забороняються будь-які обмеження в сфері релігії, окрім тих, що встановлені законом⁶;

3) Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 року. Стаття 9 Конвенції закріплює свободу думки, совісті та релігії. Стаття 14 присвячена принципу недискримінації за релігійною ознакою⁷;

4) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року. Статті 2, 20, 24, 26 закріплюють принцип недискримінації на підставі релігії. Стаття 24 закріплює заборону ущемлення прав дітей, також ст.ст. 24, 26 визначають обов'язковим законодавче закріплення заборони дискримінації та закликів до неї, та ефективного правового захисту від будь-яких проявів дискримінації. Стаття 4 Пакту відносить право на свободу совісті, від зобов'язань щодо додержання якого держави-учасники не можуть відступити навіть за надзвичайних обставин⁸. У 1993 р. Комітет з прав людини прийняв Загальні зауваження № 22 (48), які практично розтлумачують положення ст. 18 Міжнародного пакту⁹;

5) Декларація про права громадян, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин від 18 грудня 1992 року. Декларація закріплює обов'язок держав захищати на їх відповідних територіях існування та самобутність національних чи етнічних, культурних, релігійних і мовних меншин та заохочувати створення умов для розвитку такої самобутності тощо¹⁰;

6) Конвенція про забезпечення прав громадян, що належать до національних меншин, від 21 жовтня 1994 року. Статті 4 та 8 закріплюють обов'язок держав визнавати за особами, які належать до національних меншин, право індивідуально або спільно з членами своєї групи безперешкодно висловлювати, зберігати і розвивати свою релігійну самобутність, сповідувати свою релігію і здійснювати релігійні обряди відповідно до свого віросповідання, утримувати культові будівлі, набувати і використовувати предмети, необхідні для відправлення культу, а також вести просвітницьку релігійну діяльність рідною мовою. Така діяльність не повинна суперечити національному законодавству¹¹;

7) У 1981 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила Декларацію про ліквідацію всіх форм нетерпимості й дискримінації на підставах релігії або переконань. У її Преамбулі зазначається, що релігія й переконання є одним з основних елементів розуміння життя кожною особою, а держави мають забезпечувати повну гарантію їх свободи. Вісім статей Декларації визначають основні права людини в царині релігії й переконань, а також обов'язки держави щодо захисту цих прав¹².

Стаття 18 Загальної декларації прав людини (1948 р.), ст. 18 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права (1996 р.) і Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості й дискримінації на підставі релігії або переконань (1981 р.) – головний інструментарій захисту прав людини на свободу совісті й віросповідання в рамках ООН¹³.

Норми, які так чи інакше зачіпають питання релігійної свободи, зустрічаються і в інших універсальних актах, проте там закріплюються ті ж самі положення, що й у актах, розглянутих вище, або уточнення до зазначених положень.

В. В. Бедь підкреслює, що проблемою є відсутність ефективного механізму реалізації та контролю за додержанням зазначених норм правового регулювання в сфері свободи совісті державами-учасницями. Всі міжнародні акти апелюють до їх доброї волі¹⁴. Дійсно, питання реалізації міжнародних норм і стандартів є важливим, і не можна сказати, що наявний жорсткий контроль за виконанням державами-учасницями міжнародних приписів, проте остаточно стверджувати про відсутність механізму реалізації міжнародних норм державами-учасницями не слід, оскільки існують певні організації, які займають вагомую роль у захисті релігійних прав. Це, зокрема, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Організація Об'єднаних Націй, Парламентська асамблея Ради Європи, Рада Європи, Комітет з прав людини, Спеціальний доповідач зі свободи релігії та віросповідання, Комітет міністрів Ради Європи.

Важливим механізмом забезпечення прав у сфері релігії та врегулювання державно-релігійних відносин є рішення Європейського суду з прав людини, вони обов'язкові для держав-учасниць Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Так, відповідно до ст. 46 Конвенції високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами¹⁵.

На реалізацію цієї норми було прийнято Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», де визначається, що рішення є обов'язковими для виконання Україною (ч. 1 ст. 2). Стаття 1 до виконання рішень відносить: виплату стягувачеві відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру; вжиття заходів загального характеру¹⁶. Тому Україна повинна вносити зміни до національного законодавства відповідно до прецедентної практики Європейського суду з прав людини, яка має застосовуватися як джерело права. Загалом Європейський суд з прав людини прийняв цілу низку рішень з регулювання відносин у сфері релігії, основними з яких можна назвати наступні:

1) Свято-Михайлівська Парафія проти України» від 14 червня 2007 р. (Заява № 77703/01). Рішення з приводу будівництва культової будівлі, зміни конфесійної приналежності та реєстрації релігійної організації¹⁷;

2) Об'єднання Свідків Єгови проти Франції (Association Les Temoins de Jehovah v. France): постанова Європейського суду з прав людини від 30 червня 2011 р. (Заява № 8916/05). Рішення з приводу податкового контролю за пожертвуваннями релігійним організаціям¹⁸;

3) Скугар та інші проти Росії (Skugar and Others v. Russia): Рішення Європейського суду з прав людини від 3 грудня 2009 р. з питання прийнятності скарги для розгляду по суті (Заява № 40010/04). Заявник посилався на ст. 9 Конвенції – оскарження в Європейський суд відмова держави-відповідача анулювати їх індивідуальні номери платників податків¹⁹;

4) Коккінакіс проти Греції (Kokkinakis v. Greece) : постанова Європейського суду з прав людини від 25 травня 1993 р. (Заява № 14307/88). Рішення з приводу звинувачення громадянина Греції у прозелітизмі – активні дії звернення до однієї окремої віри²⁰;

5) Кімля та інші проти Росії (Kimlya and Others v. Russia) : постанова Європейського суду з прав людини від 1 жовтня 2009 р. (Заяви №№ 76836/01, 32782/03). Рішення з приводу відмови у державній реєстрації місцевої релігійної організації «Саєнтологічна Церква міста Нижнєкамінська»²¹;

6) Святі монастирі проти Греції (The Holy Monasteries v. Greece) : постанова Європейського суду з прав людини від 9 грудня 1994 р. (Заява № 13092/87, 13984/88). Рішення з приводу позбавлення права власності монастирів на культові будівлі та передання їх у власність держави²²;

7) Дарбі проти Швеції (Darby v. Sweden): постанова Європейського суду з прав людини від 23 жовтня 1990 р. (Заява № 11581/85). Рішення з приводу позбавлення обов'язку сплачувати спеціальний податок, що накладається на користь шведської державної церкви²³;

8) Стрефанов проти Болгарії (Stefanov v. Bulgaria): постанова Європейського суду з прав людини від 3 травня 2001 р. (Заява № 32438/96). Рішення з приводу проходження альтернативної військової служби²⁴;

9) Масаєв проти Молдавії (Masaev v. Moldova): постанова Європейського суду з прав людини від 12 травня 2009 р. (Заява № 6303/05). Рішення з приводу принципу світської моделі взаємовідносин держави і церкви²⁵.

Отже, оскільки рішення Європейського суду з прав людини є джерелом національного права, останні повинні враховуватись при винесенні рішень українськими судами.

Щодо національного законодавства, то загалом воно визнається досить демократичним та являє собою цілу систему пов'язаних між собою нормативних актів, якими регулюються державно-релігійні відносини. Проте досі в Україні не завершено національну імплементацію міжнародно-правових норм про захист права людини на свободу совісті та віросповідання. Попри те, що вітчизняне законодавство у цій сфері вважається одним із найкращих у Східній Європі та на пострадянському просторі, воно все ж таки потребує змін задля виконання міжнародних зобов'язань України, що вимагають як Рада Європи, так і Організація Об'єднаних Націй.

Стосовно ж чинного національного законодавства у сфері державно-релігійних відносин, то основоположне значення має Конституція України²⁶. У преамбулі зазначається, що Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей, висловлюючи суверенну волю народу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, особистою совістю, попередніми, сучасними і наступними поколіннями приймає Конституцію.

Відповідно до ст. 3 Конституції людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У ст. 11 Конституції закріплюється обов'язок держави сприяти консолідації та розвитку української нації, її релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. У ст. 24 закріплюється принцип недискримінації на релігійній основі: громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками релігійних та інших переконань. Основною є ст. 35 Конституції України, яка визначає модель взаємовідносин держави і церкви, закріплює право на свободу совісті, рівність релігій перед законом та ін.

Конституційні принципи відносин церкви і держави конкретизовані у Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації» (далі – Закон), який є юридичним оформленням взаємовідносин держави з церквою й іншими релігійними організаціями в Україні. У ст. 2 закріплюється, що в Україні усі правовідносини, пов'язані із свободою совісті і діяльністю релігійних організацій, регулюються законодавством України. Законодавство України в сфері релігійних взаємовідносин складається з Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», а також інших законодавчих актів, прийнятих відповідно до нього. Такими актами можна назвати, наприклад, постанову Президії Верховної Ради Української РСР «Про заходи щодо вдосконалення державно-релігійних відносин в Українській РСР» № 269-ХІІ від 11 вересня 1990 р.; Указ Президента України «Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна» № 125 від 4 березня 1992 р.; Указ Президента України «Про надання пільг релігійним організаціям» від 22 червня 1994 р. № 322/94; розпорядження Кабінету Міністрів України «Щодо забезпечення поетапного повернення релігійним організаціям культових будівель, які не використовуються або використовуються не за призначенням» № 290-р від 7 травня 1998 р.; постанову Кабінету Міністрів України «Про умови передачі культових будівель – визначних пам'яток архітектури релігійним організаціям» № 137 від 14 лютого 2002 р.; Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії і відновлення порушених прав церков і релігійних організацій» № 279/2002 від 21 березня 2002 р.; постанову Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань «Свобода совісті й ідентифікація особи» від 6 жовтня 2005 р. № 2965-IV.

Однією із спроб удосконалення чинного законодавства у сфері релігії було рішення, прийняте 3 квітня 2014 р. на черговому засіданні Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій про необхідність прийняття Закону України «Про концепцію державно-релігійних відносин», який має намір розробити Кабінет Міністрів України²⁷.

Питання правового регулювання відносин в окремих сферах суспільного життя, що тією чи іншою мірою стосуються релігії, закріплені і у диспозиціях статей різних Законів та Кодексів України:

- 1) в освітній сфері – Закон України «Про освіту» (ст.ст. 3, 6, 8, 9, 56)²⁸;
- 2) право національних меншин сповідувати свою релігію – Закон України «Про національні меншини в Україні» (ст. 6)²⁹;
- 3) питання релігії у військовій сфері – Закони України «Про військовий обов'язок і військову службу» (ст.ст. 2, 17)³⁰ та «Про альтернативну (невійськову) службу»³¹;
- 4) у сфері фіскальних правовідносин – Податковий Кодекс України (ст.ст. 4, 14.1.226, 48.3, 63.6, 70.1, 133.1.1, 141.4.1, 197.1.9)³²;
- 5) закріплення принципу недискримінації за релігійною ознакою та рівності всіх громадян перед законом незалежно від релігійних переконань – Кодекс про адміністративні правопорушення (ст. 248), Закон України «Про місцеві державні адміністрації» (ст.ст. 23, 28, 37, 39)³³, ЦПКУ (ст. 5)³⁴, КПКУ (ст.10)³⁵, КАСУ (ст. 10)³⁶, Закон України «Про місцеве самоврядування» (ст. 3)³⁷, Закон України «Про міліцію» (ст. 5)³⁸ та ін.;
- 6) встановлення відповідальності у релігійній сфері – ККУ (ст.ст. 67, 110, 115, 121, 122, 126, 127, 129, 161, 178, 179, 180, 181, 258, 300, 442)³⁹, в економічній сфері – ГКУ (ст.ст. 63, 93, 112, 336)⁴⁰, ЦКУ (ст. 287, 300)⁴¹;
- 7) у сфері процесуальних правовідносин – КПКУ (ст.ст. 65, 477, 557, 589)⁴², КАСУ (ст. 65)⁴³, ЦПКУ (ст. 16 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» містить норму щодо визначення юрисдикції у справах про припинення діяльності релігійної організації, а ст. 17 – оскарження рішення органів з питань володіння та користування культовими будівлями і майном та ін.)⁴⁴.

Слід зазначити, що дослідження національного законодавства, яке регулює державно-релігійні відносини, дало змогу помітити недосконалість та наявність ряду прогалин у регулюванні зазначених правовідносин, зокрема у питаннях щодо реєстрації релігійних організацій, забезпечення прав свободи віросповідання, майнових відносин держави і релігійних організацій, регулювання діяльності органів виконавчої влади у релігійній сфері та ін. Також наявними є розпорошеність норм у різних нормативно-правових актах, основні з них доцільно було б уніфікувати, що забезпечило б більш зручне, зрозуміле та однакове регулювання суспільних відносин в сфері релігії.

Отже, можна зазначити, що правове регулювання суспільних відносин у сфері релігії є досить демократичним та розвиненим, більшою мірою відповідає основним принципам і засадам міжнародних правових актів та міжнародним стандартам захисту права на свободу віросповідання. Проте розпорошеність правового регулювання по різних нормативних актах, нечіткість, а інколи взагалі відсутність правового регулювання ряду важливих суспільних питань у сфері релігії вказує на необхідність невідкладного вдосконалення законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини у сфері релігії загалом та адміністративно-правового регулювання державно-релігійних відносин зокрема.

¹ В ООН заявили об ущемленні прав веруючих на заході України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://strana.ua/news/3868-v-onn-zayavili-ob-ushemlenii-prav-veruyushih-na-zapade-ukrainy.html>

² Report on the human rights situation in Ukraine 16 November 2015 to 15 February 2016 / Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. – P. 32 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine_13th_HRMMU_Report_3March2016.pdf

³ Соловійов В. М. Поняття і сутність правового регулювання державного управління України / В. М. Соловійов // Університетські наукові записки. – 2007. – № 3 (23). – С. 29.

⁴ Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 284.

⁵ Устав Организации Объединённых Наций ООН; Статут, Міжнародний документ від 26 червня 1945 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_010/page

⁶ Загальна декларація прав людини; ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10 грудня 1948 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015

⁷ Кімля та інші проти Росії (Kimlya and Others v. Russia) : постанова Європейського Суду з прав людини від 1 жовтня 2009 р. (Заяви №№ 76836/01, 32782/03) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://european-court.ru/tag/svoboda-religii/>

⁸ Про громадянські та політичні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16 грудня 1966 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;№=5531;div=LAW;dst=100331>

⁹ Taylor P. Freedom of religion: UN and European human rights law and practice / P. Taylor. – Cambridge: Cambridge University Press, 2005. – P. 378–382.

¹⁰ Про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин націй ООН; Декларація, Міжнародний документ від 18 грудня 1992 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_318

¹¹ Про забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин СНД; Конвенція, Міжнародний документ від 21 жовтня 1994 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_050

¹² Про ліквідацію всіх форм нетерпимості й дискримінації на підставах релігії або переконань: Резолюція 36/55 Генеральної Асамблеї ООН; Резолюція, Міжнародний документ від 25 листопада 1981 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_284

¹³ Сорокун В. М. Загальноправові стандарти права на свободу віросповідання в міжнародному праві / В. М. Сорокун // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – X. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. – № 1 (33). – С. 135.

¹⁴ Бедь В. В. Міжнародно-правове закріплення свободи совісті / В. В. Бедь // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1. – С. 352.

¹⁵ Про захист прав людини і основних свобод Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 4 листопада 1950 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

¹⁶ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

¹⁷ Свято-Михайлівська Парафія проти України : постанова Європейського суду з прав людини від 14 червня 2007 р. (Заява № 77703/01) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_254/page

¹⁸ Об'єднання Свідків Єгови проти Франції (Association Les Temoins de Jehovah v. France): Постанова Європейського Суду з прав людини від 30 червня 2011 р. (Заява № 8916/05) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europeancourt.ru/tag/svoboda-religii/>

¹⁹ Скугар та інші проти Росії (Skugar and Others v. Russia) : Рішення Європейського Суду з прав людини від 3 грудня 2009 р. (Заява № 40010/04) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/skugar-i-drugie-protiv-rossii-reshenie-evropejskogo-suda/>

²⁰ Коккінакіс проти Греції (Kokkinakis v. Greece) : постанова Європейського суду з прав людини від 25 травня 1993 р. (Заява № 14307/88) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Kokkinakis_v_Greece_25_05_1993.pdf.

²¹ Кімля та інші проти Росії (Kimlya and Others v. Russia) : постанова Європейського суду з прав людини від 1 жовтня 2009 р. (Заяви №№ 76836/01, 32782/03) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europeancourt.ru/tag/svoboda-religii/>

²² Святі монастирі проти Греції (The Holy Monasteries v. Greece) : постанова Європейського суду з прав людини від 9 грудня 1994 р. (Заява № 13092/87, 13984/88) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_The_Holy_Monasteries_v_Greece_09_12_1994.pdf

²³ Дарбі проти Швеції (Darby v. Sweden) : постанова Європейського суду з прав людини від 23 жовтня 1990 р. (Заява № 11581/85) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Darby_v_Sweden_23_10_1990.pdf

²⁴ Стефанов проти Болгарії (Stefanov v. Bulgaria) : постанова Європейського суду з прав людини від 3 травня 2001 р. (Заява № 32438/96) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europeancourt.ru/tag/svoboda-religii/>

²⁵ Масаєв проти Молдавії (Masaev v. Moldova), яке Європейський суд з прав людини виніс від 12 травня 2009 р. (Заява № 6303/05) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europeancourt.ru/tag/svoboda-religii/>

²⁶ Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

²⁷ Всеукраїнська рада церков прийняла комюніке: держава і Церква будуть стратегічними партнерами? : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://church.ua/2014/04/03/misceblyustitel-kijivskoj-mitropolichoji-kafedri-ocholiv-zasidannya-vseukrajinskoji-radi-cerkov-i-religijnih-organizacij/>

²⁸ Про освіту : Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 34. – Ст. 451.

²⁹ Про національні меншини : Закон України від 25 червня 1992 р. № 2494-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.

³⁰ Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 385.

³¹ Про альтернативну (невійськову) службу : Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1975-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 188.

³² Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.

³³ Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20–21. – Ст. 190.

³⁴ Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної ради України. – 2004. – № 40–42. – Ст. 492.

³⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–13. – Ст. 88.

³⁶ Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.

³⁷ Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

³⁸ Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 р. № 565-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

³⁹ Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

⁴⁰ Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.

⁴¹ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

⁴² Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–13. – Ст. 88.

⁴³ Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.

⁴⁴ Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 № 1618-IV // Відомості Верховної ради України. – 2004. – № 40–42. – ст. 492.

Резюме

Червенкова М. Г. Правове регулювання релігійних взаємовідносин в суверенній Україні.

Держава зобов'язана забезпечити належне законодавче регулювання взаємовідносин у релігійній сфері. Сучасне законодавство загалом відповідає вимогам міжнародно-правових актів, проте все ж потребує удосконалення, приведення до міжнародних стандартів та уніфікації. У процесі євроінтеграції уваги вимагають питання щодо дослідження діючих міжнародних нормативно-правових актів у сфері релігійних взаємовідносин, механізми їх реалізації, застосування практики Європейського суду з прав людини, діючі національні норми, що регулюють релігійні питання в різних сферах суспільних відносин.

Ключові слова: правове регулювання, релігійні організації, державно-релігійні відносини, міжнародно-правові акти, національне законодавство.

Резюме

Червенкова М. Г. Правовое регулирование религиозных взаимоотношений в суверенной Украине.

Государство обязано обеспечить надлежащее законодательное регулирование взаимоотношений в религиозной сфере. Современное законодательство в целом соответствует требованиям международно-правовых актов, но все же требует усовершенствования, приведения к международным стандартам и унификации. В процессе евроинтеграции внимания требуют вопросы, касающиеся исследования действующих международных нормативно-правовых актов в сфере религиозных отношений, механизмы их реализации, применении практики Европейского суда по правам человека, действующие национальные нормы, регулирующие религиозные вопросы в различных сферах общественных отношений.

Ключевые слова: правовое регулирование, религиозные организации, государственно-религиозные отношения, международно-правовые акты, национальное законодательство.

Summary

Chervenkova M. Legal regulation of religious relations in sovereign Ukraine.

The State shall provide adequate legal regulation of relations in the religious sphere. Current legislation generally meets the requirements of international instruments, but still needs improvement, bringing international standards and harmonization. In the process of European integration issues require attention, research on existing international normative acts in the sphere of religious relations, mechanisms of implementation, the use of the European Court of Human Rights, existing national rules governing religious issues in various areas of public relations.

Key words: legal regulation of religious organizations, state-religious relations, international instruments, national legislation.